

پایگاه داده پیشرفته
دکتر شجاعی مهر
علیرضا سلطانی نشان
۲۸ مهر ۱۴۰۲

فهرست مطالب

| | |
|---|------------------------------------|
| ۲ | ۱ مفاهیم |
| ۲ | ۱.۱ تراکنش |
| ۲ | ۲.۱ قوانین ACID |
| ۲ | ۱.۲.۱ اتمیک یا Atomicity |
| ۲ | ۲.۲.۱ جامعیت یا Consistency |
| ۳ | ۳.۲.۱ انزوا یا Isolation |
| ۳ | ۴.۲.۱ قابلیت اعتماد یا Durability |
| ۳ | ۳.۱ تنظیم قابلیت انزوا |
| ۳ | ۲ وضعیت تراکنش |
| ۴ | ۳ همروندی |
| ۴ | ۱.۳ مزیت همروندی |
| ۴ | ۲.۳ معایب همروندی |
| ۴ | ۴ زمانبندی |
| ۴ | ۵ نظریه پی در پی پذیری زمانبندی‌ها |
| ۵ | ۶ سه شرط اصلی تصادم |
| ۵ | ۷ زمان‌بندی سریالی |
| ۶ | ۸ زمانبندی‌های معادل در برخورد |

۱ مفاهیم

۱.۱ تراکنش

تراکنش واحد اجرای برنامه است. عملیاتی که در هر تراکنش می‌تواند شامل شود موارد زیر می‌باشد:

- Create
- Read
- Update
- Delete

۲.۱ قوانین ACID

۱.۲.۱ اتمیک یا Atomicity

هر تراکنش دیتابیس به صورت اتمیک می‌باشد. این قضیه بدان معناست که این تراکنش یا باید کاملاً انجام شود یا کلاً لغو و صرف نظر شود. در غیر این صورت اگر تراکنش به صورت ناتمام و ناقص انجام شود عواقب مختلفی روی دیتابیس خواهد گذاشت.

۲.۲.۱ جامعیت یا Consistency

هر تراکنش باید از قوانین جامعیت پیروی کند. نمی‌توان داده یا را وارد جدولی از دیتابیس کرد که به صورت معتبر نباشد. در برخی از مراجع این قانون را به اجرای صحیح و سازگار تراکنش می‌شناسند. مهم‌ترین مثال آن است که شما یک Validation روی یک مقداری از فیلد جدول تنظیم می‌کنید که هر داده‌ای بر روی آن فقط با شرایط تعریف شده بایستی وارد شود.

خالی از لطف نیست که در مورد مرجع پذیری داده‌ها در این قسمت نیز می‌توان صحبت کرد تا بتواند قوانین جامعیت را به طور صحیح کامل کرد. مرجع پذیری زمانی مطرح می‌شود که یک رکوردی از داده وقتی وارد جدولی از دیتابیس می‌شود ممکن است ارتباط مشخصی با جدولی دیگر داشته باشد. پس به همین خاطر کلیدهای اصلی و خارجی در خصوص جامعیت وجود دارند که داده‌ای معنادار را پس از پرس و جو از دیتابیس به برنامه نویس برگرداند. یادآوری، بخش جوینها در دیتابیس و تعریف رفرنس در هنگام تعریف کلید جانبی.

۳.۲.۱ انزوا یا Isolation

هر سیستم جامع پایگاه داده‌ای باید بتواند روی همروند تراکنش‌ها مدیریت و کنترل کامل داشته باشد. انزوا تراکنش‌ها قابلیت کنترل و تنظیم بر اساس DBMS است. به طور کل همروندی یا همزمانی به حالتی گفته می‌شود که چند تراکنش بخواهند در یک زمان به صورت موازی روی یک منبع عملیات خواندن و نوشتن را انجام دهند. اما این عملیات به طور کل هزینه خاص و مشخصی برای برنامه نویس و مدیر دیتابیس دارد.

۴.۲.۱ قابلیت اعتماد یا Durability

قابلیت اعتماد یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های هر سیستم دیتابیس است. یعنی بتوان داده‌ها را در پایگاه داده به صورت پایدار و ثابت نگهداری و مراقبت کرد. در صورت بروز مشکل روی داده‌های یک دیتابیس می‌توان به عملیات انجام شده در این قسمت مراجعه کرد. بطور کلی این بخش قابلیت کنترل و مدیریت دارد و می‌توان مجموعه فرایندهای نگهداری و بک‌آپ را به صورت خودکار انجام داد.

۳.۱ تنظیم قابلیت انزوا

انزوا و مدیریت همروندی در دیتابیس به چهار طریق قابل انجام است:

۱. Read uncommitted

۲. Read committed

۳. Repeatable read

۴. Serializable

یادآوری: هر تراکنش دو حالت در پایان پیدا می‌کند:

- Commit: تراکنش در نهایت تایید و انجام می‌شود
- Abort: تراکنش در نهایت سقط یا صرفه نظر می‌شود

۲ وضعیت تراکنش

pdflatex/lualatex Start called. be cannot PlantUML escape. shell Restricted
start @startuml -shell-escape. with

else :Abort: then (Process(loadingswait)) if :Execute: wait: :Initial repeat
@enduml stop :Commit: commit: :Partial
نکته: Abort در دو شرط اتفاق می‌افتد:

۱. زمانی که اجرای تراکنش به خطای Run time دچار شود.
۲. خرابی و نقص سیستم که روی اجرای تراکنش تاثیر می‌گذارد که کامل نشود

۳ همروندی

۱.۳ مزیت همروندی

۱. افزایش سرعت گذردهی یا throughput
۲. کاهش میانگین زمان پاسخدهی به تراکنش مورد نظر

۲.۳ معایب همروندی

۱. Last update: تغییرات گم شده به دلیل همزمانی در خواندن و نوشتن قانون Write before Write
۲. Uncommitted: خواندن داده‌ای که معتبر نیست. معمولاً به آن Dirty read هم گفته می‌شود. قانون Write before Read
۳. Inconsistent retrieval: بازیابی داده‌ای که ناهمگام است. Read before Write

۴ زمانبندی

زمانبندی به اجرای همروند و همزمان چندین تراکنش با هم گفته می‌شود.

۵ نظریه پی در پی پذیری زمانبندی‌ها

به دو روش می‌توان به پی در پی پذیری رسید:

۱. Conflict serializablity
۲. View serializablity

نمادهای مورد استفاده برای تعریف تراکنش‌ها:

$$R_i|Q| \bullet$$

$$W_i|Q| \bullet$$

$$C_i|Q| \bullet$$

$$A_i|Q| \bullet$$

$$B_i|Q| \bullet$$

$$E_i|Q| \bullet$$

۶ سه شرط اصلی تصادم

$$i \neq j \quad ۱.$$

۲. هر دو به یک داده دسترسی داشته باشند

۳. حداقل یکی از دستورات عمل نوشتن یا write داشته باشد

۷ زمان‌بندی سریالی

در زمان‌بندی پی در پی، زمانی که یک تراکنش commit یا abort شود به دنبال تراکنش بعدی خواهد رفت که به آن تراکنش سریالی یا Serializable schedule می‌گویند.

$$S_1 = R_1(A)W_1(A)a_1W_2(A)W_2(B)C_2$$

زمان‌بندی سریالی بالا در حقیقت به دو فرایند تقسیم می‌شود. چرا که در انتهای تراکنش اول پیام سقوط کرده و برنامه به دنبال فرایند بعدی رفته است که روی منبع دیگری در حال انجام پردازش است.

فرایند نافرجام اول:

$$S_1 = R_1(A)W_1(A)a_1$$

فرایند commit شده دوم:

$$S_1 = W_2(A)W_2(B)C_2$$

جدول ۱: تراکنش‌های سریالی پی در پی

| | | | | | | |
|-------|----------|----------|-------|----------|----------|-------|
| T_1 | $R_1(A)$ | $W_1(A)$ | a_1 | | | |
| T_2 | | | | $W_2(A)$ | $W_2(B)$ | C_2 |

۸ زمانبندی‌های معادل در برخورد

زمانی که دستورات یک زمانبندی را وارد زمانبندی دیگر کنیم به گونه‌ای که باعث تصادم و برخورد نشود، این دستورات در این زمانبندی با هم معادل در برخورد هستند.